

Uhrin kohtaaminen rikosprosessissa –koulutus 2018

**Uhrin tarpeisiin vastaaminen rikosprosessissa.
Katsaus uhridirektiivin velvoitteisiin, keskeisiin
säädöksiin ja hyviin käytäntöihin.**

*Neuvotteleva virkamies Mervi Sarimo /
Erityisasiantuntija Elina Ruuskanen*

1. Uhridirektiivi 2012/29/EU

- Direktiivi 2012/29/EU rikoksen uhrin oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvelvoitteista annettu 25.10.2012

Direktiivin tavoitteet (1 artikla):

- ✓ varmistaa, että rikoksen uhrit voivat saada asianmukaista tietoa, tukea ja suojelua ja osallistua rikosoikeudellisiin menettelyihin
- ✓ uhrit tunnustetaan uhreiksi ja heitä kohdellaan kunnioittavasti, hienotunteisesti, yksilöllisesti, ammattitaitoisesti ja syrjimättömästi kaikessa yhteydenpidossa
- ✓ lapsiuhrin etu otetaan ensisijaisesti huomioon ja arvioidaan yksilöllisesti. Ensisijaisesti on sovellettava lapsikeskeistä lähestymistapaa

2. Uhridirektiiviä tukevaa keskeistä lainsäädäntöä (1)

- Esitutkintalain ym. muutokset (HE 66/2015, lait 10-19/2016) voimaan 1.3.2016. Vrt. direktiivin mukaiset uhrin oikeudet mm:
  - ✓ ”oikeus saada tietoja” → **asianomistajalle tehtävät ilmoitukset**
  - ✓ ”oikeus suojeluun” → **asianomistajan suojelutarpeen arviointi**
  - ✓ ”oikeus käyttää uhrien tukipalveluita” → ETL 4 luvun 10 § uhrin yhteystietojen välittäminen tukipalveluihin laajennettiin myös tilanteisiin, joissa erityisen suojelun tarve
- Uhrien tukipalveluihin kohdennettavan valtionrahoituksen vahvistaminen. Rikosuhrimaksu käyttöön 1.12.2016 (HE 293/2014, lait 669-672/2015). RIKUn rahoitus uhridirektiivin 8 ja 9 artiklan mukaisten yleisten tukipalveluiden tuottajana

Asianomistajalle tehtävät ilmoitukset

Direktiivin 4 ja 6 artiklat, uusi ETL 4:18 ja 4:19

Esitutkintaviranomaisen ilmoitusvelvollisuutta asianomistajan oikeuksista laajennettiin. Ilmoitettava siinä laajuudessa kuin se on asianomistajan henkilöön liittyvät seikat ja rikoksen laatu huomioon ottaen tarpeen mm:

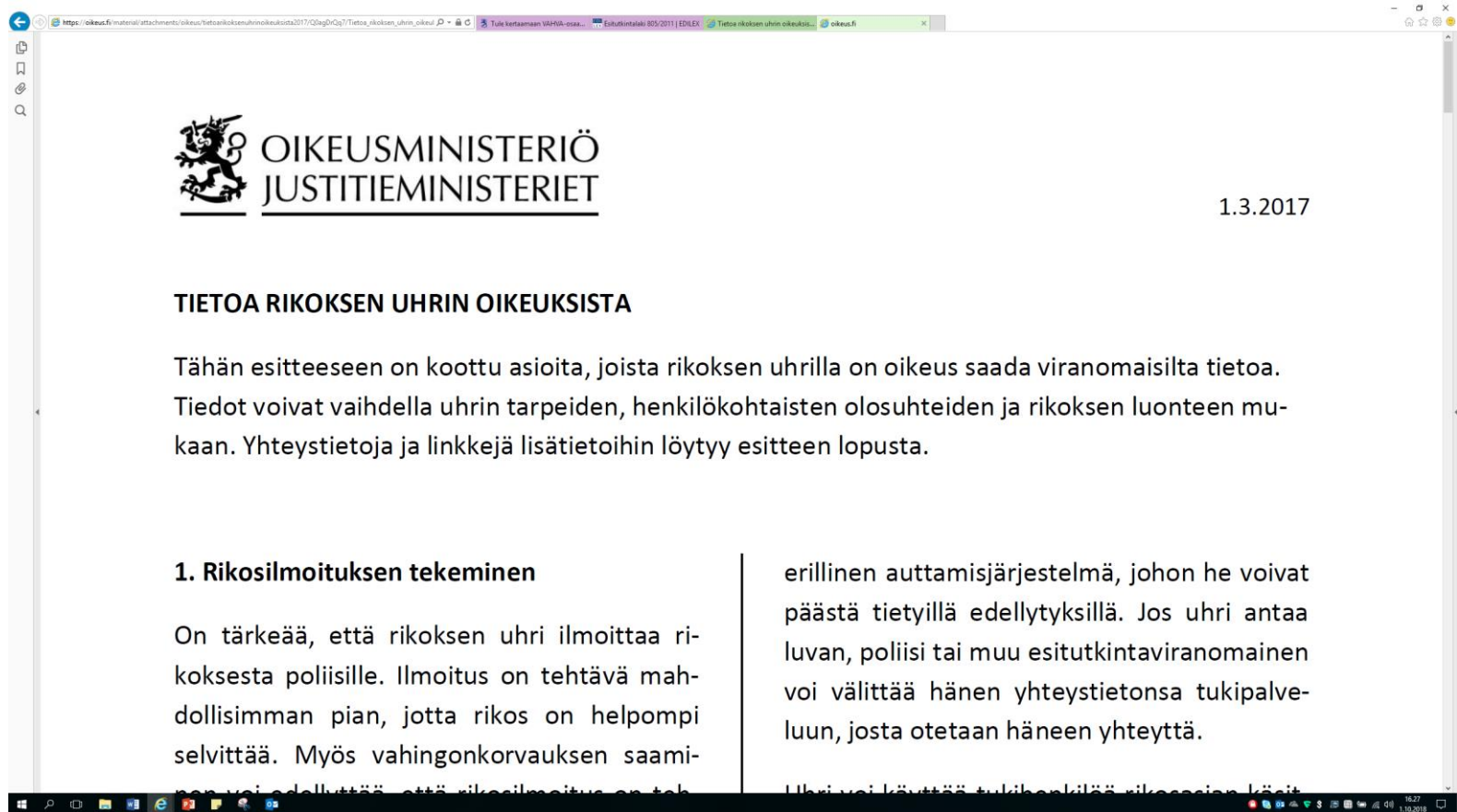
- käytettävissä olevista **tukipalveluista**
- oikeudesta **oikeudenkäyntiavustajaan tai tukihenkilöön ROL 2 luvun** edellytyksillä (vrt. ETL 7 :10 ilmoitukset ja ETL 4:10 esitys)
- mahdollisesta oikeudesta maksuttomaan **oikeusapuun**
- **keinoista uhrin suojelemiseksi** terveyteen tai turvallisuuteen kohdistuvalta uhalta

ETL 4:19 mukaisissa tapauksissa ilmoitettava

- oikeudesta saada pyynnöstä **ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapautumisesta**

Tietoa rikoksen uhrin oikeuksista –esite: www.oikeus.fi

- tarkoitettu tiedottamisen tueksi poliisille, tulosteena uhrille jaettavaksi
- myös oikeusviranomaiset ja uhreja kohtaavat muut tahot voivat käyttää
- useita kieliversioita

 OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

1.3.2017

TIETOA RIKOKSEN UHRIN OIKEUKSISTA

Tähän esitteeseen on koottu asioita, joista rikoksen uhrilla on oikeus saada viranomaisilta tietoa. Tiedot voivat vaihdella uhrin tarpeiden, henkilökohtaisten olosuhteiden ja rikoksen luonteen mukaan. Yhteystietoja ja linkkejä lisätietoihin löytyy esitteen lopusta.

1. Rikosilmoituksen tekeminen

On tärkeää, että rikoksen uhri ilmoittaa rikoksesta poliisille. Ilmoitus on tehtävä mahdollisimman pian, jotta rikos on helpompi selvittää. Myös vahingonkorvauksen saaminen voi edellyttää, että rikosilmoitus on tehty erillinen auttamisjärjestelmä, johon he voivat päästä tietyillä edellytyksillä. Jos uhri antaa luvan, poliisi tai muu esitutkintaviranomainen voi välittää hänen yhteystietonsa tukipalveluun, josta otetaan häneen yhteyttä.

Uhri voi käyttää tukihenkilöä rikossian löyt...

Asianomistajan henkilökohtainen arviointi

Direktiivin 22-24 artiklat, uusi ETL 11:9a

Esitutkinnassa arvioitava, **tarvitaanko erityistoimenpiteitä uhrin suojelemiseksi** lisäkärsimykseltä, pelottelulta tai kostotoimilta asiaa **esitutkinnassa ja tuomioistuimessa** käsiteltäessä

Kyse haavoittuvuuden tunnistamisesta ottaen huomioon etenkin uhrin henkilökohtaiset ominaisuudet ja rikoksen laatu

Syyttäjän kuuleminen

Arvio ei sido tuomioistuinta, joka harkitsee tapauskohtaisesti, puolustukselle kuuluvia oikeuksia rajoittamatta

Arvioidaan seuraavien toimenpiteiden tarvetta:

- Kuulustelutila, sama kuulustelija, samaa sukupuolta oleva kuulustelija (ETL 7:21)
- Kuulustelun tallentaminen videolle (ETL 9:4)
- Kuuleminen vastaajan läsnä olematta tai näkösuojan takaa (OK 17:51) taikka asianomistajan läsnä olematta videoyhteyden avulla (OK 17:52)
- Suullinen käsittely yleisön läsnä olematta (YtJulkL 15 §)

Kuuleminen vastaajan tai yleisön läsnä olematta tai videoyhteyden avulla mahdollista, jos kuultava erityisen suojelun tarpeessa ottaen huomioon etenkin henkilökohtaiset olosuhteet ja rikoksen laatu

Keskeistä lainsäädäntöä (2)

Oikeudenkäyntiavustajan määrääminen ROL 2:1a

- ROL 2 luku 1 a § esitutkintaa tai oikeudenkäyntiä varten
- ETL 4 luvun 10 § 3 mom: esitys oikeudenkäyntiavustajan määräämisestä asianomistajalle, kun siihen on aihetta ROL 2 luvun säännösten nojalla

1) RL 20 luvun seksuaalirikokset, jollei erityisestä syystä pidetä tarpeettomana

2) RL 21 luvun 1-6 ja 6 a § ; jos asianomistajan ja epäillyn välinen suhde huomioon ottaen perusteltua

3) henkeen, terveyteen ja vapauteen kohdistuvaa rikosta koskevassa asiassa ko. kohdassa mainituin perustein

Esitutkintaviranomaisen huolehdittava ETL 4:10.1 mukaan siitä, että asianosaisen oikeus käyttää avustajaa tosiasiallisesti toteutuu. Tahdon lisäksi merkitystä **oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamisella.**

3. Esimerkkejä hyvien käytäntöjen tueksi

- **Honkatukia, Päivi: Uurit rikosprosessissa. Haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu.** OPTL:n tutkimuksia 252/2011
  - Seksuaalirikoksen uurit sekä syyttämättäjättämispäätöksen saaneet tyytymättömmimpiä
  - Eniten tyytymättömyyttä aiheuttivat huono tiedonkulku, epäasiallinen kohtelu / epäasiallisen käytöksen salliminen, asenteet, hidas käsittely ja syyttämättäjättämispäätöksen perustelut. Oikeudellisen avustajan osalta asiantuntemuksen puute sekä puutteellinen informointi ja paneutuminen
  - Tyytyväisyyttä lisäsi RIKUn tukihenkilön mukana olo prosessissa
- **Uhri rikosprosessissa – ehdotus hyvistä menettelytavoista uhrien tarpeiden huomioon ottamiseksi**
Työryhmän raportti 30.10.2018, OM-julkaisu 44/2018

- Annetaan tietoa uhrin oikeuksista (esim. esite) mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.
- Tehostetaan suojelutarpeen arviointimenettelyä
- Liitetään käräjäoikeuden kutsuun yhtenäiset ohjeet, joissa kerrotaan mm. oikeudesta avustajaan, tukihenkilöön ja oikeusapuun sekä käsittelyn etenemisestä ja oikeudenkäynnin järjestelyistä.
- Varmistetaan, että asianomistaja voi halutessaan tosiasiallisesti välttää vastaajan kohtaamisen tuomioistuimen tiloissa.
- Käytetään oikeudenkäynnissä tarvittaessa sermejä/näkösuojia.
- Puheenjohtaja kertoo oikeudenkäynnin alussa lyhyesti, mitä salissa on ja mitä oikeudenkäynnissä tapahtuu.
- Huolehditaan istuntojen tauottamisesta ja vuorovaikutuksen asiallisuudesta.
- Aikataulutetaan istunnot siten, etteivät osapuolet joudu odottelemaan pitkiä aikoja (seksuaalirikosjuttujen käsittely aamupäivään).